

Talsu leprozorija mulāžu kolekcija

Mārtiņš Vesperis

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, Latvija

Ievads. 2012. gadā Talsu novada Laidzes pagasta pārvalde Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejam uzdāvināja bijušās valsts slimnīcas Leprozorij (1896–2007) mulāžu kolekciju – 138 vaska mulāžas un citus materiālus (20 priekšmeti), kas saistīti ar iestādes darbību. Kolekcijas vecākās mulāžas datētas ar 1947. gadu, jaunākās datētas ar 1956. gadu. Lielākā daļa mulāžas veidotas ārsta epidemiologa Paula Kundziņa (1889–1974) darbības laikā (1951–1961), kurš veica slimnieku atlasu un ar viņu atļauju organizēja mulāžu izveidošanu.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir aprakstīt un izvērtēt lepras mulāžu kolekciju. Materiālu veido mulāžu kolekcija un salīdzināmie dati (Ventspils zonālā valsts arhīva materiāli un līdzīga satura kolekcijas pasaulē). Pētījumā izmantota aprakstošā un vēsturiski salīdzinošā metode.

Rezultāti. Mulāžas izgatavoja, lai uzskatāmi demonstrētu raksturīgākās lepras un dažādu ādas slimību izpausmes. No 138 lepras mulāžām 38 ir datētas (27,5%), 88 gadījumos norādītas diagnozes (63%), 23 – norādītas personas (16,6%). 50 mulāžām diagnozes nav izdalītas (36%). Kolekcija ataino divas slimību kategorijas: lepru (37,5%) un ādas slimības (62,5%). No lepras lielāko grupu atveido *lepra lepromatosa* un *tuberculoīdo lepra*. Mulāžās atveidota arī *lepra bulbi oculi* un *lepra facies leonina* (t. s. lauvas seja). Vēl viena mulāžu grupu ataino dažādu čūlu veidojumus uz slimnieku ķermeņa. Uz mulāžām ir atspoguļotas progresējoša idiopātiska ādas atrofija, keratozā lepra, parastā ekzēma, hroniskā ekzēma, zemādas lepra, lepromatozā lepra, ekzematozā lepra, hiperkeratotiskā epidermofītijs, parastā psoriāze (zviņēde), pigmentozā akantozē, neirofibromatoze, parastā vilkēde, eksudatīvā eritēma, tauku dziedzeru adenoma, epidermofītijs, dishidroze, atrofisks akrodermatīts un zilās makulas pitiriāze. Redzamas ir arī rentgena izraisīts dermatīts, ādas gangrēna un Reklinghauzena slimība. Vēl pa vienam gadījumam ir sifilitiskā rozeola un vispusēja mezglainā sifilisa III stadija. Kopumā no visas kolekcijas izdalāmas 44 slimību diagnozes.

Pasaulē esošajos muzejos, kas veltīti leprai, nozīmīgākie ir Leprozorija muzejs Bergenā (Norvēģija), Nacionālais Hansena slimības muzejs Karvillē (ASV) un Lepras muzejs Palavanā (Filipīnas). Tie ir ierīkoti bijušajos leprozorijos. To kolekcijas veido leprozorija ēkas un iekšējais interjers, kā arī slimnieku personālietu arhīvs un plašs fotogrāfiju klāsts. Šajos muzejos ir neliels lepras mulāžu klāsts vai nav vispār.

Secinājumi.

1. Leprozorija kolekcija veidota pēc 2. pasaules kara (1947–1956). Tā sastāv no 138 mulāžām, kas ataino 44 dažādas ar lepru saistītas slimības, no kurām visizplatītākā ir *lepra lepromatosa*.
2. Talsu mulāžu kolekcija ir unikāla pasaules mērogā, jo veido vislielāko mulāžu skaitu vienā kolekcijā, kurā redzams plašs slimību izpausmju atspoguļojums.

Šī kolekcija no 2013. gada būs skatāma Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja pastāvīgā ekspozīcijā.